

Matic Majcen

Mizerija, evropska komerciala

Epizoda v življenju zbiralca železa

Kakšen nasmeh je moral zasijati na obrazu Thomasa Hailerja, programskega direktorja berlinskega filmskega festivala, ko mu je pred lansko edicijo festivala v roke padel film *Epizoda v življenju zbiralca železa* (Epizoda u životu berača željeza, 2013) bosansko-hercegovaškega režiserja Danisa Tanovića. Ta srce paraočna zgodba o družini bosanskih Romov, ki se po težavni nosečnosti matere znajde pred zidom brezčutnega zdravstvenega sistema, pač nikogar ne more pustiti ravnodušnega. Ni dvoma, da se Romi kakor tudi mnogi posamezniki povprek evropskega obrobja res stežka prebijajo iz dneva v dan in si v tem zaslužijo sočutje in podporo. Problem tiči v filmski ekranizaciji te resnične zgodbe: pod romskimi solzami se namreč skriva čista produkcijska in distribucijska preračunljivost.

Nikakršno naključje ni, da je Tanovićevega film pristal ravno na berlinskem festivalu, saj je že od daleč očitno, da je povsem ukrojen po ideologiji taistega festivala. Tam bo film precej dobro kotiral, če: (1) bo privzel obliko težke socialne zgodbe z evropskega obrobja, (2) bo posnet z minimalnimi produkcijskimi sredstvi z estetiko grobega naturalizma tresočih ročnih kamer, ki namiguje na filmski dokumentarizem, in predvsem (3) bo posredovan s strani uveljavljenega domorodca, ki v srcu zahodne Evrope pripoveduje o življenju v daljni deželi, kamor roka sodobne civilizacije kljub dobrohotnim intervencijam Zahoda še ni zares segla. Berlinski festival je v tej obliki eden simbolov dvoletnega trga evropskega art filma, ki pod krinko antropološke pristnosti vzdržuje komercialni krogotok kulturnih dobrin, primarno namenjenih dobro preskrbljeni zahodni buržoaziji. Ker je ta sistem že dodobra vzpostavljen, se točno ve, kaj ta trg potrebuje, in Tanović je z *Epizodo v življenju zbiralca železa* postal utelešenje kulturnega dobavitelja,

ki bo za trg proizvedel primeren komercialen izdelek. Ljubezen je obojestranska: ne samo ker trg art kinematografije to potrebuje, temveč ker se režiserji iz ekonomsko deprivilegiranih držav zelo hitro udomačijo na prestižnih rdečih preprogah največjih festivalov.

Diskurz evropskega art/avtorskega filma je iz svoje norme po emancipaciji obubožanih kultur zgradil samosvojo industrijo, ki ne samo da te zgodbe posreduje, temveč jih v skladu s povpraševanjem tudi proizvaja.

Kje so sledi te preračunljivosti v sami argumentaciji Tanovićevega filma? O kakšni umetnosti tukaj ni govora, *Epizoda v življenju zbiralca železa* je film, ki si ne zastavlja nobenih globljih vprašanj, temveč privzema obliko čustvene propagande, ki ji argument vestnega sledenja resnični zgodbi služi zgolj kot pranje rok pred nesposobnostjo – ali pred obetom rdeče preproge tudi nehote – vnašanja tehtne avtorske misli. Če je film nizkopračunski, to še ne pomeni, da lahko avtor samo zaradi tega niža tudi etične in intelektualne standarde.

Če ta zadnji stavek zveni vse preveč poznano, potem ni nikakršno presenečenje, da pri tem prodajanju mizerije Zahodu kot koproducent ponovno sodeluje tudi slovensko podjetje Vertigo/Emotionfilm z Danijelom Hočevarjem na čelu, ki že tam od *Rezervnih delov* (2003, Damjan Kozole) naprej zelo dobro ve, kako se na berlinskem festivalu in drugod po zahodnih trgih tem rečem streže – da ne gre za lovljenje kakršnihkoli umetniških (ali recimo dokumentarističnih) idealov, temveč zgolj za čisto načelo povpraševanja in ponudbe. Resnične zgodbe? Pereči družbeni problemi? Morda v resničnem družbenem okolju protagonistov že res, tukaj pa zagotovo ne.

Solze gledalcev v art kinematografih so povsem iste kot tiste v tako zaničevanih multipleksih – tu so zgolj zato, da se lahko kolesje industrije vrti dalje.